

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ
УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ
ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ:
СИНЕРГІЯ НАУКОВИХ, ОСВІТНІХ
ТА ТЕХНОЛОГІЧНИХ РІШЕНЬ**

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної
конференції

19 травня 2023 року

У двох томах

Том 2

Видавництво
«Юридика»
2023

УДК 005.332.2(4):316.42(477)"364""20"(062.552)
Є24

Рекомендовано до друку Вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 3 від 16.06.2023 р.)

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**.

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**.
Матеріали видано в авторській редакції.

Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та
Є24 глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх
та технологічних рішень : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-
практ. конф. (м. Одеса, 19 травня 2023 р.) / за загальною редак-
цією С. В. Ківалова. – Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. –
Т. 2. – 828 с.

ISBN 978-617-8263-40-9

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень». У другому томі збірника відображено наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині в умовах повномасштабного військового вторгнення у сферах адміністративного права та процесу, фінансового, морського та митного права, організації та вдосконалення судоустрою, прокуратури, інших правоохоронних органів, адвокатури. Висвітлено питання кримінального права, кримінально-процесуальних аспектів кримінального провадження та кримінологічних особливостей протидії злочинності в умовах воєнного стану, криміналістики, судової експертизи, психології та медицини у забезпеченні судочинства, цивільного та сімейного права, інтелектуальної власності та патентної юстиції, цивільного судочинства, господарського права та процесу. Розглянуто актуальні питання діяльності сучасних бібліотек у закладах вищої освіти, фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розраховано на наукових та науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)"364""20"(062.552)

ISBN 978-617-8263-37-9 (у 2 т.)
ISBN 978-617-8263-40-9 (т. 2)

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2023

вчиняти корупційні кримінальні правопорушення, можливо тоді потенційні корупціонери будуть розвивати в собі більш благородні та корисні для суспільства якості.

Єдиною умовою для укладання угоди про визнання винуватості з особами, що вчинили корупційні правопорушення, може бути та, яка передбачена в п. 2 ч. 4 ст. 469 КПК України. Звісно корупціонери не дуже охоче погоджуються на викриття інших осіб винних у вчиненні злочинів, віднесених до підслідності Національного антикорупційного бюро України, але усі інші умови будуть свідчити про те, що «реальна протидія корупції здійснюється лише до тих пір, коли це приносить різного роду вигоди керівництву держави» [4, с. 29]. Складається враження, що активно боротися із корупцією вже не вигідно, адже кожного разу, коли відбувається зміна політичних еліт, опозиційна еліта опиняється під загрозою притягнення до кримінальної відповідальності за корупційні правопорушення.

Список використаних джерел:

1. Задорожний В. Сучасний стан нації з погляду ідеології українського націоналізму. *Українські проблеми*. 1995. № 1. С. 26–30.
2. Державна антикорупційна програма на 2023–2025 роки : затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 4 березня 2023 р. № 220 / *Офіц. сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2023-%D0%BF>.
3. Коломиєц Ю. Идеология освобождения от уголовной ответственности. *Актуальні проблеми філософії права: правова аксіологія* : матер. Міжнародного «круглого столу» (м. Одеса, 9 грудня 2011 р.). Одеса : 2012. С. 226–230.
4. Михайленко Д. Г. Протидія корупційним злочинам засобами кримінального права: концептуальні основи : монографія. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2017. 582 с.

Ключові слова: угода про визнання винуватості, звільнення від покарання з випробуванням, корупційні правопорушення, протидія корупційним правопорушенням, антикорупційна політика.

Key words: plea agreement, exemption from punishment with probation, corruption offences, combating corruption offences, anti-corruption policy.

СТРЕЛЬЦОВ ЄВГЕН ЛЬВОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
завідувач лабораторії «Інновації у сфері кримінальної юстиції»,
доктор юридичних наук, доктор теології, професор,
член-кореспондент Національної академії правових наук України*

ДОГМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ВОЄННОГО СТАНУ

Складні процеси, більшість з яких напряму пов'язані з війною, яка відбувається в Україні, потребують постійного вдосконалення правових важелів, що повинно створювати необхідну правову базу

для регулювання соціальних процесів у ці трагічні часи. Це стосується усіх галузей права, але, на нашу думку, особлива увага повинна приділятися найбільш «жорсткому» його прояву, застосування якого інколи може навіть мати «незворотні» наслідки – кримінальному праву. Водночас, важливо зазначити, що у які б часи не вдосконалювалось кримінальне право, воно в умовах функціонування розвинутої демократичної держави завжди повинно бути: юридично визначеним; створювати рівність усіх осіб перед законом та недопустимість дискримінації; мати необхідну домірність та ін. Саме тоді можливо стверджувати, що воно необхідним чином відповідає вимогам верховенства права [1, с. 88]. При цьому також необхідне безперечне дотримання тих соціальних корисних традиційних правових положень, тих, образно кажучи, догм права, які за багато років напрацьовані всіма поколіннями українських юристів та з урахуванням тих реформ, які зараз дедалі наполегливіше «стукують у двері». Це складний процес – погодження традиційних та новітніх правових положень [2]), але він є необхідним в умовах розвитку воєнно-кримінального законодавства.

Поняття «догма», яким достатньо широко користуються, має своє походження з давньогрецької мови (грец. δόγμα) і позначає: «вчення, постанова, рішення, думка». У християнстві поняття догми спочатку охоплювало тільки зміст відповідного віровчення. Але поступово, зокрема, коли такі ідеї та принципи християнської релігії починають набувати нових виразів і починають набувати певною мірою соціальні, навіть, умовно кажучи, соціально-правові правила, у зв'язку з чим вони вже починають виступати як «основні духовні закони», «основні закони духовного життя» та ін. Саме у такому вимірі вони становляться більш «зрозумілими» для віруючого, набувають більшої життєвої прагматичності та обов'язкового характеру [3, с. 26].

Водночас, діяння особи, яка заперечувала, висловлювала сумніви або ухилялась від догмату віри, вважались ерессю, а така особа – еретиком. Саме на боротьбу з ерессю та еретиками і була спрямована у свій час діяльність святої інквізиції (лат. Inquisitio Haereticae Pravitatis Sanctum Officium – «святий відділ розслідувань еретичної гріховності») – загальна назва низки установ, призначених для боротьби з ерессю, яка згодом стала мати більш загальне визначення як духовні суди над проявами антихристиянської ересі.

Аналізуючи поняття «догма», важливо підкреслити, що починаючи з певного періоду свого існування у богослов'ї, воно починає використовуватися, що продовжується і сьогодні, у двох основних, багато в чому взаємопов'язаних значеннях. В першому – як суттєвий елемент християнського віровчення, як загальноприйнята доктрина віровчення, яка є «безперечною» для усіх віруючих. У другому значенні – як офіційно прийняті рішення, офіційні фундаментальні максими, які приймаються церковними установами, мають найвище положення у такій ієрархії та необхідний авторитет. У такому, так би мовити, «другому» значенні, відповідні віровчення, релігійні догми вже набувають «оформлену» церковну нормативність [4, с. 8].

Якщо, з урахуванням цього, звернутися до права, в першу чергу, до загальних положень теорії права, то, як відомо, в офіційному правовому значенні поняття «догми права» не існує. В той же час, якщо казати про догму права у так званому переносному сенсі, то мова повинна йти про такі сталі правові положення, твердження, вчення, які мають свою історію, свою давню аргументацію, свої сучасні традиції, певний подальший розвиток, що дає змогу вважати їх саме загальними догмами права, тобто такими положеннями, які, умовно кажучи, «сприймаються на віру» більшістю кваліфікованих фахівців та «не потребують» необхідних доказів. Тому догма права, яка, в першу чергу, має відношення до позитивістської школи права, – це універсальне явище, яке відображається у професійній правосвідомості як комплекс правового інструментарію, розуміння, тлумачення, систематизації, розвитку правових норм, правових інститутів, правових галузей. Це, в свою чергу, дозволяє правовій системі в цілому та її складовим відтворюватися, розвиватися та формувати єдність, сталість та одноманітність юридичних інститутів, юридичних норм, юридичної практики та юридичної правосвідомості. В цілому, догма права, в своєму загальному розумінні, являє собою бажану установлену модель належних та бажаних соціально-правових відносин. При цьому потрібно звернути увагу, що достатньо часто догму права «ставлять» в загальний ряд синонімів з іншими поняттями, наприклад, «доктрина», «основне правове положення», «правове вчення» та ін. Але, на нашу думку, диференціація та виділення «догми права» з такого переліку все ж повинна існувати. Тому догмою права можливо вважати узгоджені на загальному чи галузевому рівнях певною мірою традиційні правові положення, у яких знаходять своє відображення змістовні та формальні закріплені характеристики права, які мають стійкий характер та сприймаються професійною свідомістю, умовно кажучи, «без доказів». В той же час правова доктрина чи правове вчення, особливо на достатньо довгих етапах свого соціального «сприйняття» (або «несприйняття»), являє собою наукові припущення одного або групи фахівців, з усіма зрозумілими наслідками цього.

Це потрібно враховувати, тому що, особливо в умовах складних соціальних процесів, які зараз відбуваються на різних рівнях, установлена догма (догми) права «відчуває» різні спроби свого, так би мовити, переосмислення, у тому числі і «еретичні» посягання. Так, є об'єктивні передумови для звернення до цієї проблеми, які багато в чому пов'язані з принциповими змінами у політичному режимі, економічній моделі, суспільному менталітеті та моральності конкретної особи, що зараз відбуваються. Але такі процеси повинні мати «пропорційний» характер з тими змінами, що відбуваються у суспільстві, а не виступати у якості спроб наукового самоствердження, привернення до себе уваги за рахунок «ревізії» положень, які мають своє традиційне визначення, тим більш у складні часи нашого суспільного життя [5].

Тому, в першу чергу, в теорії держави і права в умовах соціальної динамічності звернення до сьогоденного розуміння поняття «догми» є необхідною складовою частиною формування сучасного світогляду,

що, в свою чергу, дає змогу більш точно формулювати систему принципів, поглядів, цінностей, переконань, котрі забезпечать розуміння і відношення до правової дійсності, розуміння місця і ролі права в світі, правових позицій людей і суспільних груп тощо [6, с. 18].

Враховуючи положення, які раніше були висвітлені, під догмами кримінального права потрібно розуміти ті сталі, основні положення теорії українського кримінального права, основи традиційного вчення про кримінальне право, які протягом розвитку нашої історії розглядаються саме як кримінально-правові «віровчення», які не потребують додаткових «доказів», що підтверджує їх традиційність.

Такі догми мають свій вираз у двох напрямках. Один: це змістовні догми, які визначають сутність кримінального права та значимість. Другий – пов'язаний з закріпленням таких положень у сталих формах зовнішнього виразу.

Змістовні догми загальновідомі, включають в себе: систему кримінального права, його завдання, підстави кримінальної відповідальності, вимоги щодо покарання, основні положення Особливої частини.

Формальні догми, як вище вказувалось, існують та реалізуються у тих офіційних формах зовнішнього виразу, у яких закріплюються змістовно – догматичних положеннях кримінального права. У нас – це норми кримінального права в своєму традиційному вигляді.

У будь якому разі, говорячи про це більш реалістично, потрібно відзначити, що, безумовно, розвиток правової доктрини та проблеми вдосконалення законодавства багато в чому об'єктивно визначаються тими значними соціальними реформами, які відбуваються в державі. Воєнний стан потребує особливої уваги щодо таких процесів. Але будь які правові зміни у цивілізованій державі завжди повинні поєднувати в собі «збереження» традиційних корисних правових положень, які мають необхідне підтвердження своєї ефективності, та врахування тих новацій, які диктує час [7, с. 18].

Список використаних джерел:

1. Мірило верховенства права (правовладдя) національного рівня: практика України (Rule of law Checklist at national level: case of Ukraine) / за заг. ред. М. Козюбри ; Передмова: Головатий С. ; упорядники та автори коментарів: В. Венгер, С. Головатий, А. Заєць, Є. Зверев, М. Козюбра, Ю. Матвеева, О. Цельєв ; Центр дослідження проблем верховенства права та його втілення в національну практику України Національного університету «Киево-Могилянська академія». Київ, 2021. 152 с.
2. Стрельцов Є. Л. Реформа кримінального законодавства України: осінні роздуми. Херсон : Гельветика, 2019. 102 с.
3. Догматичне богослів'я / за ред. еп. Димитрія (Рудюка). Чернівці : Рута, 2002. 543 с.
4. Стрельцов Є. Л. Релігійні традиції у світській державі : монографія. Передмова декана богословського факультету Карлова університету у Празі докт. богослов'я, проф. Яна Благослава Лашека. Карлов університет, Прага. Вид-во : Марек, Брно. Чехія, 2014. 480 с.
5. Сидоренко О. М. Поняття та особливості догми права. *Університетські наукові записки*. 2005. № 1–2 (13–14). С. 56–60.

6. Костицький М. В. Філософія права як наука і навчальна дисципліна. *Проблеми філософії права*. 2003. Том 1. С. 17–21.
7. Стрельцов Є. Л. Кримінальне право України: вітчизняні постулати в процедурах міжнародної криміналізації. *Юридичний вісник України*. 17 травня 2018 року. № 18–19. С. 16–19.

Ключові слова: догма права, кримінальне право, кримінальне правопорушення, реформа кримінального права, кримінально-правові догми.

Key words: dogma of law, criminal law, criminal offense, criminal law reform, criminal law, dogmas.

МИРОШНИЧЕНКО НАТАЛІЯ АНАТОЛІЇВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
професор кафедри кримінального права, кандидат юридичних наук*

ПОЗБАВЛЕННЯ ПРАВА ОБІЙМАТИ ПЕВНІ ПОСАДИ АБО ЗАЙМАТИСЯ ПЕВНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

В діючому кримінальному законодавстві України позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю розглядається як основний або додатковий вид покарання (ст. 55 КК). За загальним правилом, як основне покарання, воно призначається на строк від двох до п'яти років.

Як додаткове покарання, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, за загальним правилом, призначається на строк від одного до трьох років. Але після прийняття Закону України «Про очищення влади» у справах, передбачених цим законом, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, як додаткове покарання, призначається на строк п'ять років.

У розділі «Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг», в санкціях статей про зловживання владою, службовим становищем, перевищення влади або службових повноважень, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, як додаткове покарання, так і залишилося на строк до трьох років. Необхідно узгодити санкції статей Особливої частини КК з Законом «Про очищення влади». Поряд з тим, чомусь в санкції ч. 1 ст. 365-2 КК «Зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги», строк позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, як додаткове покарання, вказаний до десяти років. Тоді як санкції кваліфікованих складів цього кримінального правопорушення (ч. 2 і 3 ст. 365-2 КК), передбачають теж саме додаткове покарання строком до 3 років. За загальним правилом, наявність кваліфікуючих ознак підвищує ступень суспільної небезпеки діяння, тому і санкції повинні бути більш суворими.

СЕКЦІЯ 20

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

Коломієць Юлія Юріївна Угода про визнання винуватості для корупціонерів	165
Стрельцов Євген Львович Догми кримінального права воєнного стану	168
Мирошніченко Наталія Анатоліївна Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю	172
Туляков Вячеслав Олексійович Принцип рівності та режими кримінально-правового регулювання	175
Козаченко Олександр Васильович Зміст та властивості обмежувальних заходів	181
Абакіна-Пілявська Людмила Миколаївна Кримінальна відповідальність за незаконне використання гуманітарної допомоги під час дії воєнного стану: новели законодавства	185
Берш Анастасія Яковлівна Психічний стан військовослужбовців під час вчинення кримінального правопорушення як підстава визнання їх обмежено осудними	188
Василяка Олеся Костянтинівна Штраф чи позбавлення волі за незаконне перетинання кордону військовозобов'язаними?	191
Горбачова Ірина Михайлівна Угода про примирення та визнання винуватості: уникнення покарання чи засіб заохочення	194
Гуменюк Віталій Васильович Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям	197
Гуртовенко Олег Леонтійович Меметична теорія кримінально-протиправної поведінки та кримінальне право: постановка питання	201
Іванова Вероніка Петрівна Кримінально-правовий захист конституційних (основних) прав і свобод людини і громадянина	205
Камінський Петро Валерійович Окремі питання криміналізації примушування до шлюбу	208
Колодін Денис Олексійович До питання кримінально-правового регулювання захисту виборчих прав громадян	211